

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНТРАБАНДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

Опанасенко Наталія Олегівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
ім. В.Н.Каразіна
e-mail: skather@mail.ru

***Ключові слова:** контрабанда наркотиків, предмет контрабанди, особа контрабандиста, типові способи контрабанди.*

Криміналістична характеристика контрабанди наркотичних засобів включає наступні елементи:

- характеристику предмету контрабанди;
- характеристику суб'єкта та суб'єктного складу контрабанди;
- характеристику типових способів контрабанди;
- характеристику слідів та інших негативних наслідків контрабанди наркотиків.

Згідно статистики МВС в Україні у 2011 році зареєстровано 53206 наркозлочинів, серед яких більше ніж 3000 відносяться саме до контрабанди наркотиків; 75% складає контрабанда наркотиків, вчинена у складі організованих злочинних груп з корупційними зв'язками.

Предметом контрабанди можуть бути наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори, які вказані в Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, а також аналоги наркотичних засобів чи психотропних речовин, які самі по собі не є наркотиками і не включені до вищезазначеного Переліку, але за хімічною будовою і хімічними властивостями є подібними до наркотичних засобів та психотропних речовин, психоактивну дію яких вони відтворюють [1, с.368].

Наркотичні засоби – це рослини, сировина та речовини, природного або синтетичного походження, які класифіковані у міжнародних конвенціях, а також інші рослини, сировина та речовини, що становлять небезпеку для здоров'я населення у випадку зловживання ними та віднесені до вказаної категорії Комітетом по контролю за наркотиками при Міністерстві охорони здоров'я України. Основними рослинними наркотиками є опіум, кокаїн і марихуана (гашиш). В якості прикладів наркотичних засобів синтетичного походження можна назвати наступні небезпечні речовини: амфетамін, екстазі, LSD, барбітурати та т.д.

Психотропні речовини - це речовини, які віднесені до цієї категорії у відповідному списку. Це речовини в принципі тієї ж дії, що й наркотичні засоби, тільки дещо слабші, вони менш впливають на стан людини. Найчастіше це медичні препарати [8, с.604]. Одним з таких препаратів є трамадол, відомий ще під назвою трамал та трамалгін, який навіть в невеликих дозах діє як наркотик і приводить до розладу здоров'я та психіки, деградації особи.

Прекурсори - це речовини, з яких і за допомогою яких виготовляють наркотичні засоби. Прикладом прекурсорів з яких виготовляють наркотичні засоби є ефедрин (з нього виготовляють ефедрон), а за допомогою яких - це розчинники.

В юридичній літературі зазначено, що макова соломка, конопля, синтетичні наркотичні засоби були доставлені в Україну шляхом контрабанди. Збільшилась кількість злочинів, пов'язаних з контрабандою таких наркотичних засобів як канабісу (марихуани), смоли канабісу (гашишу), гашишної олії, героїну, кокаїну [6, с.281].

Дослідження А.М. Поляха дозволило встановити дані щодо предмета злочинного посягання контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Так, можна виділити наркотичні засоби рослинного походження, що складають 88,4%, у тому числі макова солома – 14%; марихуана – 63%; гашиш – 5%; опій – 12%; героїн – 6%; психотропні речовини – 9%, а саме барбітал, діазепам, феназепам, тетразепам, реланіум, тощо; аналоги психотропних речовин – 1,3%; прекурсори – 1,3% [5].

Одним із елементів криміналістичної характеристики є характеристика суб'єкту та суб'єктного складу контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

За даними МВС України контрабанду наркотичних засобів, як правило, скоюють члени організованих груп, члени транснаціональних злочинних організацій з метою отримання надприбутків. У складі організованої злочинної групи контрабандистів слід виділити: а) організаторів контрабанди наркотичних засобів; б) перевізників наркотичних засобів; в) осіб, що сприяють переміщенню наркотичних засобів при вчиненні контрабанди; г) осіб, яким адресовані наркотичні засоби.

Слід погодитися з науковим дослідженням А.М. Поляха, який зазначає що вік особи контрабандиста (перевізника наркотичних засобів) досить «молодий», а саме від 16 до 25 років складає 49% і від 26 до 30 років – 27%. Автор відзначає, що в більшості випадків контрабандисти – це чоловіки (83%), які мають переважно середню освіту (76%), не працюють (74%); значна кількість контрабандистів мала судимості (25%), у тому числі за злочини у сфері незаконного обігу наркотиків [5].

В юридичній літературі дослідники виділяють два основних типи контрабандистів: «ситуативний» та «злісний».

Так, «ситуативний» контрабандист характеризується тимчасовими відхиленнями в загальній позитивній установці особистості. Він скоює злочин з урахуванням ситуації, яка створилася під дією спокуси отримати матеріальні блага або бажання надати послугу. Варто зазначити, що «злісний» контрабандист представляє значну суспільну небезпеку, оскільки відрізняється яскраво вираженою орієнтацією протиправної корисливого характеру. Він діє тільки з прямим умислом, за ретельно розробленим планом, глибоко аналізує та враховує об'єктивні і суб'єктивні чинники та умови на кордоні, маючи на меті отримати від контрабанди максимальний прибуток [2,с.280].

На думку аналітиків Служби безпеки України, у нашій країні за останні роки значно збільшився об'єм контрабанди наркотиків з ближнього та дальнього зарубіжжя. Також намітилась тенденція встановлення прямих контактів лідерів злочинного миру України з наркодільцями зарубіжжя з метою активації міжнародних каналів контрабанди. Україна все більше перетворюється на транзитну територію для транспортування наркотиків у європейські країни, а також у країни Латинської Америки. У число наркотрафіків, що

пролягають через України входять «шовковий шлях» (Афганістан – Пакистан – Таджикистан – Росія – Україна – західні країни); «золотий трикутник» (Тайланд – Лаос – Пакистан – Таджикистан – Росія – Україна – Західна Європа) та ін. [4, с. 7].

Основним елементом криміналістичної характеристики є типові способи контрабанди наркотиків. Так, перший спосіб – це переміщення через митний кордон України поза митним контролем наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Другий типовий спосіб – це приховування від митного контролю наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Організовані злочинні групи здійснюють переміщення наркотиків через митний кордон поза митним контролем, використовуючи транспортні засоби: автобуси, легкові автомобілі, пасажирські поїзди, в тому числі міжнародного сполучення.

Під час проведення прикордонно-митного контролю вагонів потягу «Донецьк – Москва» харківськими митниками та прикордонниками було виявлено 300 грамів марихуани у коробці з-під торта [3].

Організовані злочинні групи здійснюють контрабандну перевозку наркотичних засобів шляхом приховування їх від митного контролю. В юридичній літературі визначені різноманітні способи приховування наркотиків від митного контролю:

- використання багажу з подвійним дном або подвійними стінками;
- приховування наркотиків у взутті перевізника (тайники в каблучках та підшвах);
- приховування наркотиків в одязі перевізника
- приховування наркотиків у тілі перевізника – наркокур'єра (метод ковтання);
- приховування наркотиків у речах, сувенірах та інших предметах.

Так, працівниками СБУ в Одеському порту була виявлена контрабанда наркотиків, а саме 600 кг кокаїну. Члени організованої злочинної групи приховували кокаїн у металевих трубах, замаскованих під брукт [3].

Як свідчать матеріали слідчої практики, приховування наркотиків методом ковтання є значно поширеним. Варто зазначити, що Д. Ю. Стригун виділяє деякі особливості особи наркокур'єра – ковтальника. Насамперед, це його вік – від 18 до 40 років; підвищена нервозність при контакті з представниками правоохоронних органів, особливо в процесі проходження прикордонного та митного контролю; інколи підвищена дружелюбність та зайва контактність. У більшості випадків спосіб приховування наркотиків методом ковтання використовується при здійсненні незаконних перевезень наркотичних засобів повітряним шляхом, тому що час, витрачений на перевезення, має важливе значення для наркокур'єра [7].

Слід погодитися з Д.Ю. Стригуном, що перевезення наркотичних засобів методом ковтання забезпечує порівняно малу ймовірність їх виявлення, але одночасно є складним і небезпечним. Крім того, такі способи приховування мають обмежені можливості за обсягами перевезеного вантажу. Саме з цієї причини їх використовують для доставки найбільш дорогих наркотичних засобів, як героїн і кокаїн.

Криміналістична характеристика контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів або прекурсорів має певне наукове і практичне значення. Знання слідчими, оперативними працівниками УБНОН криміналістичних ознак контрабанди, типових способів контрабанди, особливостей предмету контрабанди, слідів та наслідків зазначених злочинів, сприятиме своєчасності виявлення слідів приховування наркотичних засобів, розкриттю цих злочинів, встановленню осіб – членів ОЗГ, розслідуванню зазначених злочинів та їх запобіганню.

Список літератури:

1. Балашов Д.Н., Маликов С.В. Криміналістика: Учебник. М.:Инфра.-2005.- 503с.

2. Ипатова И.А. КРИМИНАЛИСТИКА: Учебно-методический комплекс. – М., Изд. центр ЕАОИ, 2008. – 302 с.

3. Єдиний державний реєстр судових рішень / Електронний ресурс / Режим доступу // reyestr.court.gov.ua/

4. Корж В.П. «Криміналістическа характеристика організованої преступної діяльності в сфері незаконного оборота наркотиків// Проблеми розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, курсантів і слухачів. Донецьк, 30 жовтня 2003 року. – Донецьк: ДЮІ, 2004. – 296 с.

5. Полях А.М. «Криміналістична характеристика та основи розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів»/ Автореферат / Дис. канд. юр. наук/ Електронна бібліотека/ Режим доступу// www.lib.ua-ru.net

6. Разумов Э.А., Волкова А.Э. Криминалистика. Курс лекций / Учебно-методическое пособие. – Сумы: ПП «ПолиГраф», 2008. – 300с.

7. Стригун Д. Ю. Методика виявлення контрабандного перевезення наркотичних засобів, що здійснюється особами з приховуванням їх всередині свого тіла // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 340–345 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-1/10cdjvct.pdf>

8. Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий. Издание шестое, переработанное и дополненное / Отв. ред. Е.Л. Стрельцов. – Х.: ООО «Одиссей», 2009. – 888 с.

Науковий керівник: – д.ю.н., професор кафедри кримінально – правових дисциплін юридичного факультету ХНУ ім. Каразіна Корж Валентина Павлівна